

Katedra divadelní vědy

Stěžejní kapitoly z dějin českého a světového divadla 20. století

Kurz celoživotního vzdělávání pro pedagogy středních škol

Katedra divadelní vědy FF UK v Praze nabízí všem zájemcům z řad středoškolských pedagogů humanitních oborů, tedy učitelům jazyků, literatury, historie, estetiky, základů humanitních studií, atd. jednosemestrální přednáškový kurz z oblasti českého a světového divadla 20. století. Kurz bude zčásti propojen s učebními plány středních škol tak, aby pedagogům umožňoval vnímat vlastní látku v širším kontextu a načerpat nové poznatky. Především by se jim však měl stát inspirací pro vlastní výuku. Nejedná se o kurz čistě historický, přestože bude pojednávat o divadle celého 20. století. Cílem kurzu je prohloubit myšlení o divadle a dramatu, o jeho teorii a konkrétní podobě v jednotlivých kulturních epochách, v rámci různých uměleckých stylů a směrů. Především se však chceme přiblížit divadlu jako takovému: jako uměleckému, kulturnímu, společenskému a dobovému fenoménu. Naším záměrem je poskytnout účastníkům kurzu možnost, čas a prostor o divadle uvažovat v nejrůznějších tematických, dějinných i mezioborových souvislostech.

Obsah studia – základní témata vzdělávání

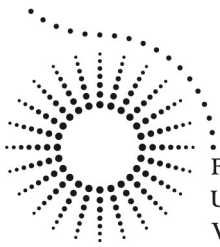
V tomto kurzu se budeme věnovat divadlu 20. století. Kurz bude zaměřen zejména na ty kapitoly, které rozhodujícím způsobem ovlivňovaly či měnily podobu i chápání divadla, dramatu a samotného pojmu divadelnosti v průběhu celého 20. století: počínaje evropskou divadelní modernou přelomu 19. a 20. století, přes uměleckou avantgardu a všemožné ismy, po evropský předválečný kabaret, absurdní drama, sociálně-kritickou vlnu tzv. nové lidové hry, až ke Druhé divadelní reformě a českým studiovým divadlům a divadlům malých forem 60. až 80. let. Dospějeme též k hraničním fenoménům na pomezí divadla, performance, rituálu a autentičnosti psycho-fyzické prezentace osobnosti a těla herce. Japonské i polské divadlo navíc prolomí tradiční divadelní časoprostor zcela netradičním směrem: jedná se o překročení hranice mezi životem a smrtí, o divadlo, vytvářené a hrané z hlediska předků, duchů a mrtvých i ve sféře vlastních životních vzpomínek (Divadlo Nó, T. Kantor a jeho Divadlo smrti).

Tematické okruhy:

1. Vídeň přelomu 19. a 20. století, drama vídeňské moderny (H. von Hoffmansthal, A. Schnitzler, K. Kraus, R. Musil, H. Broch, O. Kokoschka, E. Canetti)

PhDr. Zuzana Augustová, Ph.D.

Umělecké, společenské a intelektuální klima Vídně přelomu století představuje nejen dobové kulturní pozadí, z něhož vyrůstá moderní rakouská literatura a dramatika, ale i kolébku

Katedra divadelní vědy

středoevropské literatury 20. století a pojetí „středoevropanství“ a současně tzv. „pokusnou stanicí zániku světa,“ (K. Kraus) před 1. světovou válkou a po ní.

2. Evropská divadelní avantgarda (dada, surrealismus a spol.)

Mgr. Petr Christov, Ph.D.

Přednáška zprostředkuje krátký vhled do meziválečné evropské divadelní avantgardy - divadlo jako akce, divadelní skandály, dada kabarety, pokusy o surrealistické drama a specifickou podobu divadelního artefaktu.

3. Počátky moderního inscenování řecké tragédie v českých zemích

Mgr. Alena Sarkissian

Přednáška sleduje příčiny obnoveného zájmu o antické drama na sklonku 19. stol., a to v profesionálním i amatérském divadle. Seznámí s možnými režijními přístupy k antickému dramatu a jejich uplatněním v českém kulturním kontextu v porovnání s dobovou evropskou praxí. Pozornost je věnována i specifickému vztahu překladu a jeho divadelní realizace, tedy problému, o němž se v souvislosti s antickou dramatikou vede obzvláště živá diskuse.

4. Kapitoly z dějin evropského kabaretu

doc. PhDr. Vladimír Just, CSc.

Přednáška sleduje historické kořeny i vývoj žánru, zastaví se u zakladatelské role pařížského kabaretu od osmdesátých let 19. století - Chat Noir a osobnosti R. Salise, A. Allaise, E. Godeaua, A. Bruanta, A. Jarryho aj. Spolu s přesunem těžiště vývoje do středoevropského prostoru v průběhu 20. století bude dále reflektovat kabaret v německojazyčné oblasti (Elf Scharfrichter, Schall und Rauch, M. Reinhardt, R. Wedekind, Ch. Morgenstern, K. Kraus, E. Kästner, K. Tucholsky, K. Valentin, H. Qualtinger, G. Kreisler). Kabaret asistoval v Evropě zrodu nových uměleckých a myšlenkových směrů, např. expresionismu (Neopatetický kabaret), dadaismu (Kabaret Voltaire), existencialismu (Tabou) aj.

5. Kapitoly z dějin českého kabaretu – divadla malých forem desátých až šedesátých let

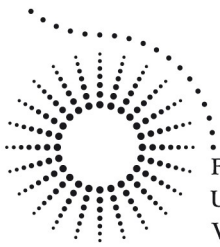
doc. PhDr. Vladimír Just, CSc.

Českému divadlu chybí souvislé tradice ryze kabaretních scén. Od druhé poloviny 19. století po 20. léta 20. století naopak nechybí šantánové produkce a množství malých autorských scén - divadel kabaretního typu, od konce 50. let nazývaných „divadla malých forem“. Zakladatelský význam Červené sedmy a kabaretů Jaroslava Haška. Tradice autorsko-interpretačních dvojic typu V+W. Po r. 1945 hlavně Divadlo satiry, Reduta, Zábradlí, Paravan, Večerní Brno, Semafor a Divadlo Jára Cimrmana.

6. Německá nová lidová hra (Volksstück) ve 20. století (Ö. von Horváth, M. Fleisser, R. W. Fassbinder, F. X. Kroetz, M. Sperr, P. Turrini, F. Mitterer, W. Bauer)

PhDr. Zuzana Augustová, Ph.D.

Německá a rakouská lidová hra navazuje na tradici vídeňského lidového divadla 18. a 19. století, především na dílo F. Raimunda a J. N. Nestroye. Zhodnocuje kriticko-satirický odkaz

Katedra divadelní vědy

tohoto fenoménu a zbavuje ho nátěru idylizující dobrosrdečnosti, útulnosti (Gemütlichkeit). Hry Ödöna von Horvátha a Marieluise Fleisser z 20. a 30. let 20. století v sobě nesou silný sociálně-kritický náboj, pod fasádou maloměšťácké bodrosti odhalují cynismus a pragmatičnost mezilidských vztahů. Na tuto společensko-kritickou linii navazuje v 60. a 70. další vlna nové lidové hry v Německu a Rakousku. Mladí autoři znovu objevují dílo M. Fleisser a sami píšou silně kritické texty, zaměřené na sociální problémy kapitalistické společnosti, na její konzumní životní styl a xenofobní mentalitu.

7. Absurdní drama a divadlo

Mgr. Petr Christov, Ph.D.

Přednáška pojmenuje specifika absurdního dramatu - krize jazyka, proměny vyprávění, rozklad postav dramatu; bude se zabývat vztahem absurdního divadla k modernímu umění a souvislostí mezi tzv. novým románem a novým divadlem. Dále půjde o bližší vymezení různých podob absurdity v evropských zemích.

8. Thomas Bernhard – rakouský Beckett?

PhDr. Zuzana Augustová, Ph.D.

Thomas Bernhard je jedním z nejhranějších a nejreflektovanějších současných autorů. Jeho dramatické dílo navazuje jednak na absurdní drama, inspiruje se pirandellovskými prvky moderní dramatiky, stejně jako měšťanským dramatem Ibsenovského, Strindbergovského a Čechovovského typu. Zároveň Bernhard podstatně čerpá z tradice rakouské moderny (Hofmannsthal) i vídeňské lidové hry 19. století (Raimund, Nestroy).

9. Současné rakouské drama a tradice kritiky jazyka (E. Jelinek, P. Handke, E. Jandl, M. Streeruwitz)

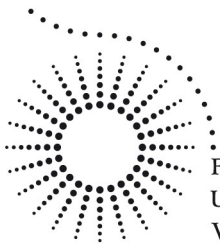
PhDr. Zuzana Augustová, Ph.D.

Tradiční zaměření rakouské literatury a dramatu na problematiku jazyka: Jazyk není pouze vyjadřovací prostředek, ale materiál a téma literatury. Přednáška bude sledovat odlišnosti a podobnosti jazykové stylizace v dílech Elfriede Jelinek a Wenera Schwaba, obraz těla a jeho destrukci v jejich dramatické řeči, stejně jako inspirace Wittgensteinovým pojetím jazyka v Handkeho *Mluvených hrách*, Jandlův jazykově-existenciální experiment nebo tvorbu M. Streeruwitz na pomezí divadla, literatury a performance.

10. Historie a problematika českých studiových divadel šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých let 20.století

prof. Jaroslav Etlík

Historická sonda do problematiky hnutí divadel studiového typu: Divadlo Husa na provázku, HaDivadlo, Studio Ypsilon a Divadlo na okraji. Přednáška se zabývá tvorbou, repertoárem a historickým vývojem těchto divadel. Pokouší se odlišit způsob tvorby a divadelního myšlení těchto souborů od tvorby divadel malých forem v šedesátých letech 20.století.

Katedra divadelní vědy

11. Studio Ypsilon a jeho specifická divadelní poetika

prof. Jaroslav Etlík

Problematika specifické metody kolektivní improvizace od počátku šedesátých let charakterizuje tvorbu Studia Ypsilon a vytváří jedinečný divadelní styl. Podrobný výklad o ypsilonšském způsobu práce a přemýšlení o divadle nastíní vývoj i proměny tohoto způsobu divadelní tvorby v horizontu několika desetiletí.

12. Severoamerické divadlo (USA a Kanada)

Mgr. Martin Pšenička, Ph.D.

Přednáška představí studentům vývoj divadla a dramatu v Kanadě a USA od koloniálních počátků po současnost. Důraz bude kladen na formování zámořských národů skrze medium divadla.

13. Japonské divadlo – v Japonsku a v Česku

Mgr. Martin Pšenička, Ph.D.

Přednáška se zaměří na tradiční japonské divadelní formy – divadlo Nó, kjógen, kabuki, bunraku, bude doprovázena praktickými ukázkami.

14. Alternativní divadlo 2. pol. 20. století – Druhá divadelní reforma

Mgr. Martin Pšenička, Ph.D.

Přednáška se věnuje poválečným alternativním divadelním tendencím v souvislosti s experimentálními tendencemi ve výtvarném, literárním a hudebním umění. Posluchači se seznámí s činností severoamerických experimentálních scén (Living Theatre, Open Theatre, The Performance Group, Theatre Passe-Muraille), s polským alternativním divadlem (Jerzy Grotowski ad.), anglickým alternativním divadlem (Peter Brook, Charles Marowitz, Joan Littlewood) či českým experimentálním divadlem.

15. Postdramatické divadlo a Divadlo smrti Tadeusze Kantora

Mgr. Jan Petružela

Přednáška pojmenuje některé vývojové tendence světového divadla ve druhé polovině dvacátého století s důrazem na divadlo od šedesátých let směrem k současnosti. Na konkrétním příkladu Divadla smrti polského umělce Tadeusze Kantora a video-ukázkách z jeho díla poukážeme na rysy a proměny divadelního projevu a obtížnost čtení takových děl.